

Христос Воскрес!

Наталія Курій-Максимів. Пасхальні дні. Скло, олія. 2011.

Цьогоріч ми святкуємо Великдень по-особливому, однак це не завада для щирої, непохитної віри. Хай свято Воскресіння Христа принесе нашій великій українській родині як на материку, так і за кордоном мир, злагоду та здоров'я! Нехай сила Святого Духа оберігає Вас протягом усього життєвого шляху. Хай частина тієї чистої радості, що відчуває в цей день увесь православний світ, наснажує Вас у лиху годину.

Цей випуск «Українського дому» є ювілейним – сотим. Центр гуманітарної співпраці з українською діаспорою дякує всім, хто з нами з першого випуску та тим, хто став нашими читачами віднедавна. Незважаючи на пандемії та інші катаклізми, українські пасіонарії мають стояти на варті українського слова, незалежної України та автокефальної церкви, бо в іншому випадку нам загрожує не менш підступна та фатальна небезпека – національне виродження!

І на Камчатці люблять Україну

Ірина Мага та Валентин Пилипчук

У читальній залі Центрального державного архіву зарубіжної українки в рамках дня відкритих дверей відбулася зустріч-дискусія з посланцем найбільшої української діаспори у світі «Українці Росії» Валентином Пилипчуком, представником правління Загальноросійської громадської національно-культурної організації (ЗГНКО) «Український конгрес Росії» (м. Петропавловськ-Камчатський, РФ), членом Президії Української всесвітньої координаційної ради (УВКР).

Валентин Пилипчук стояв біля витоків одного з найпотужніших громадських об'єднань на Далекому Сході – Національно-культурної автономії українців Камчатки (НКАУ Камчатки), куди прибув у радянські часи авіатором. Був організатором і меценатом українського недільного класу в Петропавловську-Камчатському, ідейним натхненником тематичних вечорів у Клубі української культури імені Івана Франка, автором численних цікавих статей в часописі «Батьківщина» (друкованому органі НКАУК).

Наш співвітчизник після повернення на Батьківщину розповів про сучасне життя українців на Далекому Сході, посилення (особливо в останні роки) асиміляційних процесів,

повальне обмеження прав національних меншин, припинення діяльності українських громадських організацій, а також тотальний контроль за всім цим російських владних силових структур.

Наразі Валентин Макарович, попри поширення українофобства, не полишає надії на відновлення українського серця Далекого Сходу. Він убачає свою головну місію у збереженні та поверненні історико-культурної спадщини зарубіжних українців на Батьківщину, у тісній співпраці з представниками українських громадських організацій РФ, зокрема Казані, Новосибірська, а також Казахстану, Румунії та ін.

Документи подаровані архіву: установчі акти Камчатського регіонального відділення ЗГНКО «Український конгрес Росії»; плани тематичних уроків української мови, літератури та народознавства для учнів ліквідованої недільної школи в Петропавловську-Камчатському, листи-подяки, що підтверджують активну культурно-просвітницьку роботу українців діаспори, зокрема, голові НКАУ м. Новосибірська Володимирові Павуку за зведений його та місцевої української громади коштом пам'ятник Тарасові Шевченку в Сибіру, голові НКАУ Казані «Вербиченька» Євгену Савенку.

До відкритої зустрічі-дискусії щодо долі зарубіжних українців на чужині долучилися доцентка кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн КНУ імені Тараса Шевченка, керівниця освітнього проекту Diaspora.ua Ольга Сухобокова, директорка Центру гуманітарної співпраці з українською діаспорою Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя Надія Онищенко, доцент кафедри історії України цього ж вишу Олександр Кривобок разом зі студентами-істориками. Лейтмотивом виступів диспутантів стала підтримка твердження Валентина Пилипчука, що любов до Батьківщини не буває абстрактною, а перевіряється конкретними справами.

Модераторка заходу, директорка ЦДАЗУ Ірина Мага подякувала присутнім за конструктивне спілкування з представником східного крила української діаспори, щире вболівання за долю всіх зарубіжних українців.

Гості ознайомилися з багатогранною роботою архіву, експозицією виставки «Де сила, там воля витає» (до 125-річчя українського соколіства) та отримали цінні подарунки у вигляді копій документів із фондів ЦДАЗУ.

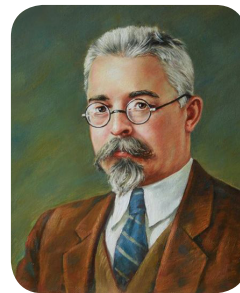
Віра ФАЗЛЕСВА

Огієнкіада Миколи Тимошика

Народ, що не розуміє сили й значення рідної мови й не працює для збільшення культури її, не скоро стане свідомою нацією й не стоїть на дорозі до державности.

Митрополит Іларіон

Доктора філологічних наук, члена національних спілок письменників і журналістів України Миколу Степановича Тимошика можна сміливо назвати вченим європейського рівня. Він не обмежується своїми пенатами, а робить промоцію України в закордонні. 25 лютого 2020 року з нагоди сотої річниці Української національної революції в Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя за модерування доцента Олександра Вадимовича Забарного відбувся непересічний захід –

мультимедійна презентація 21-томного канадсько-українського видавничого проекту професора Миколи Тимошика «Запізніле вороття». У його основі – твори, що досі не виходили друком в Україні, були заборонені тоталітарним радянським режимом. Їхнє авторство належить українському вченому, церковному та політичному діячеві, мовознавцеві, педагогу Іванові Огієнку (митрополит Іларіон). Книги виходять у світ у двох видавничих серіях – «Рукописна спадщина» та «Зарубіжні першодруки».

Презентації «Запізнілого вороття» вже відбувалися як на теренах України, так і в закордонні. Українські реципієнти мали змогу ознайомитися з цим проектом у Києві, Полтаві, Дніпрі, Тернополі, Львові, Одесі, Миколаєві, Черкасах, Умані, Чернівцях, Хмельницькому, Кропивницькому, Запоріжжі, Житомирі, Вінниці, Херсоні, Чернігові, Барі, Острозі. За кордоном «Запізніле вороття» представили в Канаді (Вінніпег, Торонто, Гамільтон, Саскатун, Йорктон, Едмонтон, Ріджайн, Монреаль), Італії (Рим, Мілан), США (Стемфорд, Клівленд, Вашингтон), Великобританії (Лондон, Манчестер), Польщі (Варшава, Люблін, Сянік).

Огієнко – автор багатьох наукових праць з українського мовознавства, історії церкви, культури, канонічного права, перекладач Святого Письма. Свого часу він активно створював підручники, посібники, таблиці для вивчення української мови всіма верствами населення. У Києві великими накладками виходили такі книги молодого вченого: «Краткий курс украинского языка», «Рідне писання», «Українська граматика». На основі лекцій, прочитаних в Українському народному університеті, 1918 року в Києві опублікована його відома праця «Українська культура». Також Іван Огієнко обстоював право Української церкви на самостійність.

Під час презентації проекту «Запізніле вороття» в Гоголівському виші Микола Степанович наголосив, що на 30-му році незалежності нашої держави ми в черговий раз опинилися на роздоріжжі. Його обурює ситуація, за якої в незалежній Україні людину можуть вбити за українськомовність. Випадки, коли українці не можуть перевантажитися, уперто тримаючись за чужу для нас російську мову, стають поганою тенденцією. Водночас існують іноземці, які з власної волі опановують слов'яну (серед них не тільки росіяни). То, може, проблема в національному виродженні, а не у відсутності лінгвістичних здібностей в окремих громадян нашої багатостраждальної держави?!

Професор Тимошик – розпорядник архіву Івана Огієнка. Право на першовидання творів в Україні з канадських рукописних фондів Микола Степанович отримав від канадських сторін в 2000 році під час презентації в десяти найбільших містах Канади його нової книги «Лишусь навіки з чужиною: Іван Огієнко (митрополит Іларіон і українське відродження)». Праця обсягом більш ніж півтисячі сторінок була написана на основі опрацювання автором колосального архіву митрополита Іларіона у Вінніпезі. За заповітом Огієнка, його архів та бібліотеку канадські представники мають передати Україні за умови незалежності нашої держави та церкви. На думку канадської влади, поки що ці умови повною мірою не виконані.

Улітку 1918 Іван Огієнко став першим ректором Кам'янець-Подільського державного українського університету. У період УНР цей навчальний заклад був опорою українського державотворення. Він забезпечував підготовку волосних інструкторів із формування місцевих органів влади, організовував читання лекцій для військовиків Армії Української Народної Республіки, місцевих робітників і ремісників з українознавства та політичних питань, а також курси для вчителів і духовенства, гімназію для дорослих. Тут перекладали українською мовою духовну літературу, цивільні та карні закони, укладали

словники з історії української мови й правознавчої термінології. Огієнко читав тут курс лекцій «Українська культура», 1918 року на основі цих студій з'явилася книга. Професори брали участь у важливих культурних заходах УНР, однак зі встановленням радянського режиму в місті ситуація в університеті кардинально змінилася.

1921 року Огієнко мусив покинути Україну заради самозбереження та забезпечення своєї родини. Адже в СРСР, як ми знаємо, була практика, коли нащадки відповідали за «гріхи» батьків.

Згадати хоча б Шухевича, батько й мати якого померли на заслання, його брата НКВД замордувало в тюрмі, а син відбув у таборах понад 32 роки!

Перебуваючи в екзилі, Іван Огієнко продовжував працювати на благо українського народу. Під час перебування у Варшаві він заснував науково-популярні щомісячники «Рідна Мова» та «Наша Культура». Через проукраїнську позицію Івана Огієнка звільняють з Варшавського університету. Згідно з офіційною версією, «за спротив полонізації православних студентів».

Після смерті дружини Домініки Данилівни Огієнко приймає 1940 року чернечий постриг. Він обирає ім'я Іларіона на знак спадкоємності духовного подвигу першого митрополита Київського часів Ярослава Мудрого. Стає архієпископом, а згодом митрополитом Холмським і Підляським православної Варшавської митрополії. 1947 року на запрошення православної громади собору Св. Покрови у Вінніпезі переїздить до Канади, де починає працю священника при цій парафії. Під час роботи Собору Української православної церкви Канади (8-9 серпня 1951 року) Іларіона обирають «митрополитом Вінніпегу і всієї Канади», де він залишався на цьому посту до своєї смерті.

На презентацію проекту «Запізніле вороття» в Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя завітала сільська голова Данини, села в якому народився Микола Тимошик, Ганна Оксенич, зустріч земляків була дуже щемною. Професор ніколи не приховував свого походження, ба більше він зробив усе для того, щоб повернути рідному селу питомо українську назву, що за часів СРСР було зрусифіковано.

Професора Тимошика та Івана Огієнка споріднює невичерпна любов до України й українського слова. Мабуть, не випадково саме Микола Степанович допомагає книгам митрополита Іларіона дістатися до українського читача. Така література саме на часі, адже проблема національної ідентифікації для нашої постколоніальної держави є злободенною й гострою. Можливо, це ще пов'язано з тим, що наші гнобителі перетворювали справжніх українців у ізгоїв, робили все для того, щоб їх знищити. Так було з Мазепою, Бандерою, Петлюрою... Натомість у школах, вищих навчальних закладах загарбники виховували так званих інтернаціоналістів або й взагалі перетворювали українців у російських шовіністів.

Огієнко був упевнений: «школа, книга і преса зможуть дати Україні шанс на власну історію». Тільки нам треба врахувати один важливий нюанс: усі ці інституції мають бути проукраїнськими.

НАТХНЕННІ КОБЗАРЕМ У НОРВЕГІЇ

З нагоди відзначення Шевченківських днів Міністерство закордонних справ України організувало комунікаційний проект «Творчість Тараса Шевченка у дитячих малюнках». До участі запросили учнів суботніх та недільних шкіл, а також усіх дітей закордонних українців. Охочим пропонували проілюструвати улюблені твори Кобзаря, відобразити події з життя Тараса Григоровича, його мрії про майбутнє та сучасну Україну. Роботи дозволяти подавати в графічній або живописній формі, можна було послуговуватися олівцями, фарбами, крейдою, фломастерами тощо.

До проекту долучилися учні української школи «Кобзар» у місті Осло, що була заснована на благодійних засадах при ГО «Українська громада в Норвегії» 2006 року. У школі навчаються діти, які народилися й вирости в Норвегії у змішаних сім'ях, є учні з українських сімей робочих мігрантів. Рівень володіння українською мовою різниться. Учителі ставлять за мету адаптувати програми, методи й організацію навчального процесу відповідно до індивідуальних та вікових особливостей реципієнтів, а також до їхнього рівня володіння українською мовою.

П'ятирічна учениця школи Вероніка подала на конкурс «Творчість Тараса Шевченка у дитячих малюнках» роботу, виконану пальчиковими фарбами, «Зацвіла в долині червона калина». А Поліна, яка вже третій рік відвідує школу, проілюструвала поезію «Тече вода з-під явора». Доедналася до конкурсу й п'ятирічна Ніколь, яка, незважаючи на свій невеликий вік, зробила малюнок до твору «В казематі». Також роботи можна було принести на тематичну виставку в приміщенні Посольства України в Норвегії.

Наш кор.

ПАЛІТУРКА

Подарунок українським читачам

Ніжин – місто багатонаціональне. Однією з найдавніших у ньому та досить великою в Україні (становить 1/20 частину всіх представників) є ассирійська громада. Нащадки цього народу до сьогодні зберігають свою культуру й традиції. У цьому ми змогли повною мірою переконалися під час презентації збірки ассирійських казок, що уклав мешканець Ніжина, ассирієць з діда-прадіда Борис Михайлович Іонанов. Він доклав величезних зусиль, щоб якнайповніше представити фольклорну спадщину своїх пращурів. Унікальність книги полягає в тому, що це перший українськомовний переклад ассирійських казок. Редактором та автором передмови є завідувач кафедри історії України, професор Євген Миколайович Луняк. Організаторкою заходу виступила завідувачка відділу обслуговування й зберігання фондів Галина Сергіївна Осіпова, а ведучою – бібліотекарка Юлія Рожок.

«Казки, – як писав відомий фольклорист В. Гнатюк, – належать до найдавніших витворів людського духу і сягають у глибину таких далеких від нас часів, якої не досягає жодна людська історія». З раннього дитинства через казки людина пізнає основи моралі, світогляду, художнього мислення свого народу, ніби приєднується до національного коду. «Казка – це той поріг, куди повертаєшся з далекої дороги», – метафорично сказав Борис Михайлович. Цікаво, що ідея видати казки з'явилася в Б. М. Іонанова тоді, коли він почав вивчати ассирійську мову, якою не володів до 33 років. Зробити це за часів СРСР було нелегко. Завдяки знайомим пан Борис роздобув з Ірану потрібний підручник. І рідна мова, мов евшан-зілля, розбудила в майбутнього укладача книги потяг до архаїчного жанру.

На презентації видання органічними й цікавими були розповіді Є. М. Луняка та Б. М. Іонанова про ключові етапи ассирійської історії, про точки дотику в долях українського та ассирійського народів. Зокрема, Євген Миколайович зауважив, що першим митрополитом ще за князя Володимира, за припу-

щенням науковців, був Михаїл – ассирієць за походженням. А в часи геноциду турками ассирійців і вірмен, у роки Першої світової війни, українська земля прийняла біженців.

Слухачі мали змогу познайомитися з деякими ассирійськими казками. Студентки III курсу спеціальності «Дошкільна освіта» переказали чотири оповідки зі збірки: «Чарівний кухоль дєрвіша», «Миша і лісовий кіт», «Нещасна левиця і мудра ворона» та «Любов доньки». Ці витвори давньої східної мудрості пронизують вічні істини, як то: боротьба добра зі злом, перевага духовних цінностей над матеріальними, повага до старших, любов до життя та людей тощо.

Ассирійські казки в деяких сюжетах перегукуються з українськими. Так, у «Казці про юнака і стару орлицю» вгадується мотив «Котигорошка», у «Три життя» – «Царівни-жаби», у казці «Два горбані і дев» – «Кобиллячої голови». Щоправда, ассирійські казки відрізняються жорсткішим (навіть жорстоким) сюжетом, спрямованістю переважно на «дорослу» аудиторію та, звичайно ж, місцевим міфологічним колоритом, зокрема, такими персонажами, як: пері (надприродна істота в образі чарівної білявої жінки з крилами, яка охороняє людей від злих духів) – «Три життя», «Джангулун»; Хембешай (чудовисько-велетень) – «Казка про юнака і стару орлицю», «Три життя»; дев (добрий або злий дух) – «Три горбані і дев»; Тінийна (морський змія) – «Три життя» тощо.

Найдавніші витвори людського духу підштовхнули учасників заходу й на роздуми про одну з найвищих святинь кожної нації – мову. Наприкінці презентації пан Іонанов на прохання аудиторії прочитав ассирійською мовою молитву «Отче наш» та зауважив, що українці повинні берегти власну мову так само, як ассирійці свою, хоча їхньої держави немає вже 26 століть.

Книга «Ассирійські казки» українською мовою – чудовий приклад взаємної поваги двох народів, джерело духовної насолоди не тільки для дітей, а й для дорослих.

Ольга МОЦІЯКА

Щорічно на початку березня все прогресивне українство світу присвячує низку культурних заходів великому українському Кобзарю Тарасові Шевченку. Таку традицію шанує й нижнекамське товариство «Вербиченька», що цьогогоріч відзначає 25-ту річницю з дня заснування.

9 березня 2020 року, у день народження Шевченка, у Будинку дружби

«Тукай і Шевченко – джерела народної поезії»

народів міста Нижнекамська відбулося літературно-музичне свято й сталося урочисте нагородження переможців 9-го Відкритого конкурсу на краще читання поетичних творів класиків татарської та української літератури «Тукай і Шевченко – джерела народної поезії».

Євген Вікторович Савенко коротко нагадав про життєвий шлях, долю та творчість таких різних і таких схожих поетів.

Ведуча Людмила Валентинівна Найденко представила насичену відеопрезентацію про діяльність «Вербиченьки» за останні п'ять років.

Майже півсотні учасників (від дошкільного до пенсійного віку!) представили глядачам і компетентному журі поезію, а також виконані за творами авторів малюнки та вироби. Цьогогоріч, поряд з ілюстраціями в традиційній техніці, були представлені пластилінографія, моделювання, вишивка хрестом та стрічка-

ми, роботи в техніці витинанки, оригамі, канзаші та кінусайг.

Низку татарських та українських поетичних творів вдало доповнювали виступи вокального ансамблю «Вербиченька» під орудою Альміри Вафіної, що також лунали двома мовами.

Свято відбулося! Звучали добрі слова на адресу організаторів від батьків та педагогів, які готували дітей до конкурсу. Усі учасники отримали дипломи й пам'ятні подарунки, значки, сувеніри, книги. Хочеться висловити подяку співробітникам Станції дитячого та юнацького туризму й екскурсій та Будинку дружби народів міста Нижнекамська за співпрацю й допомогу в організації свята. Добрі традиції будемо продовжувати!

Людмила НАЙДЕНКО,
заступниця голови
НКА УТ «Вербиченька»

ОСВІТА

Наш цвіт в Австралії

28 лютого 2019 року прем'єрка Нового Південного Уельсу Гледіс Берейікліан (Gladys Berejiklian) вручила Одарці Брецько, яка є директоркою української Братської Рідної школи імені Святого Андрія, одну з семи медалей у категорії «Lifetime Community Service» за її 50-річне віддане й невтомне служіння українській спільноті та вагомий внесок у соціальний і культурний розвиток громади. Із цієї нагоди пані Одарку привітали вчителі школи, Сестри Василянки, учні та батьки. Теплі слова освітянка почула й від Союзу українських жінок Австралії та від дипломатів Посольства України в Австралії. Бажаємо Одарці Брецько подальших професійних успіхів, міцного терпіння, сил і здоров'я на многі літа!

Нині в Австралії проживає близько 45 тисяч українців. В «Енциклопедії української діаспори» зазначається, що українське поселення в Австралії являє собою дуже оригінальну й цікаву діаспорну спільноту. Вона наймолодша, бо як організована громада порівняно з іншими заявила про себе досить пізно – з кінця 1940-х рр., відколи почалося організоване переселення українців в Австралію з таборів переміщених осіб у Західній Німеччині й Австрії. На думку Сергія Єкельчика, серед переселенців «було багато національно свідомих людей не тільки примусових робітників, але й активно заангажованих свого часу в українських визвольних змаганнях або переслідуваних радянською владою». Саме такі люди зберегли самобутність та етнічну свідомість, активно розвивали й розвивають етнокультурне життя української діаспори поза межами колишньої Російської імперії, а пізніше – Радянського Союзу, а нині – материкової України. У нашому часописі «Український дім» ми неодноразово публікували статті про фундатора українського шкільництва та видавничої справи в Австралії, прозаїка, поета Дмитра Нитченка (уродження Полтавщини). До слова, Одарка Брецько свого часу активно співпрацювала з Дмитром Васильовичем. Нині жінка заповзятю продовжує його справу на педагогічній ниві.

На теренах Південної Валії пані Одарка чи не єдина, хто ходить усе життя в українську школу. Вона починала як учениця, пізніше пройшла трирічний курс українознавства, водночас

працювала вчителькою в Братській Рідній школі, що діє при парадії УГКЦ святого Андрія в передмісті Сіднея Лідкомбі.

Навчальний заклад було зведено наприкінці 60-х років, його очільником став Михайло Німців. До цього часу вивчення української мови відбувалося в непристосованих для освітньої діяльності приміщеннях: парафіяльних та народних домах. Першими вчителями школи були волонтери. Проте сьогодні тут працюють досвідчені педагоги з науковими ступеннями, здобутими в австралійській системі освіти. Також є викладачі, котрі навчалися в Україні. Зараз у школі працюють вісім учителів, яким також допомагають Сестри Василянки. Братська Рідна школа імені Святого Андрія в Сіднеї відсвяткувала 2019 року своє 50-річчя. У заході, що відбувся 15 грудня, взяли участь близько 300 осіб, про це повідомила в соцмережі журналістка та відома діячка української діаспори Марічка Галабурда-Чигрин, яка мешкає в Австралії.

Навчання в українській школі – це не лише вивчення мови, літератури чи географії, тут насамперед виховують дух українства. Адміністрація Братської Рідної школи імені Святого Андрія свій підхід до роботи пояснює так: «мову можна вивчити й у чужій школі, а от спілкування дітей між собою й з учителями, відзначення різних свят в українській атмосфері виробляє в дітей пошану до всього українського, саме в цьому великий позитив».

Батьки виховували дітей у християнському та національному дусі. Вони ходили до церкви на відправу кожної неділі, а українська школа деякий час функціонувала на їхньому подвір'ї. У родині шанували всі традиції, справляли свята. «Сусіди дивувалися, що у нас завжди весело, бо сміх і співи лунали вечорами», – розповідає Одарка.

Коли пані Брецько створила власну родину, то від першого дня подружнього життя вони з чоловіком (який, до речі, має українське походження) вирішили, що українська мова лунатиме в їхній хаті, як і будуть присутні українські звичаї та традиції. Це було складно реалізовувати в чужоземних реаліях, коли оточення вимагає іншого. «Ми наполягали на тому, щоб наші імена правильно вимовляли, не скорочувати й не змінювали на свій лад», – ділиться директорка Братської Рідної школи імені Святого Андрія.

Одарка з чоловіком Славком обрали україноцентричну модель виховання дітей, наслідуючи своїх батьків. Саме в таких умовах зростали їхні двоє синів і дві доньки. Троє старших відідали Україну з нагоди десятиріччя незалежності під час Світового з'їзду СУМівців. Вони успішно представляли українську діаспору Австралії.

Одарка наголошує, що сьогодні завданням старшого покоління є показати молодшому, як зберегти українські традиції: «Я вірю, що навчити можна своїм прикладом. Ми мусимо показувати, що є гордими українцями як в українській спільноті, так і за її межами. Те, що ми українці, дає нам велику перевагу.

Треба, щоб діти відчули ту гордість, щоб любили та шанували українське». До слів цієї, безумовно, мудрої жінки варто прислухатися не лише діаспорцям, а й українцям, які мешкають на материк. Якщо дитина, яка ще й розмовляти до ладу не вміє, чує з вуст батьків російську мову, то навряд чи згодом вона буде з легкістю послуговуватися українською. У такому випадку, на жаль, державна мова для неї стане чимось неприродним, декоративним. Звісно, з усіх правил є винятки, але вони поодинокі. Тому переважно від батьків залежить, ким у майбутньому стане їхня дитина національно свідомим громадянином чи манкуртом.

Одарка Брецько – директорка Фундації Українознавчих Студій в Австралії, упродовж п'ятдесяти років учителька української школи, директорка Фундації «Карпати» (кредитова спілка), членкиня Союзу Українок імені Ольги Басараб в Лідкомбі. Вона відбула вишкіл та стала першою світською Катехиткою в парафії української церкви католицького обряду, яку відвідує, і стала першою жінкою, яка читала Апостола в цій церкві. Також вона є членкинею ОУН, і це далеко не весь перелік іпостасей цієї непересічної особистості.

Одарка обрала нелегкий шлях – бути українкою на чужині, ба більше, навчати цій формі буття інших діаспорян. Але пані Брецько не схибила, адже її діяльність має відгук у серцях як українців, так і австралійців.

Дарія БОБРИК

ПОСТАТІ

Тарас Бульба з Миклух-Маклаїв

*«Немає великих звершень розуму
без великих випробувань душі...»*

Микола Миклухо-Маклай

Це твердження Микола Миклухо-Маклай, філософ, антрополог, етнограф, анатом, біолог, географ, письменник і художник, записав у щоденнику в одинадцятирічному віці.

Протягом тривалого часу ім'я Миклухи-Маклая асоціювалося тільки з дикими, людояжерними папуасами, які мешкали десь на краю світу. Радянська ж історіографія називала його «выдающимся русским ученым – этнографом и путешественником». І це було типовим явищем. Росіяни присвоювали всі досягнення народів імперії виключно собі. Тим часом у рукописах та інших матеріалах архівних фондів тієї ж Росії зафіксовано цікаві подробиці біографії Миколи Миклухи-Маклая. Ці документи зберігаються в Санкт-Петербурзі. На них звернула увагу поетка, журналістка, письменниця, краєзнавиця Марія Влад.

Сам Микола Миколайович дав таку відповідь про своє походження кореспондентові австралійської газети: «Моя особа – живий приклад того, як щасливо з'єдналися три одвічно ворожі сили. Запальна кров запорожців мирно злилася з кров'ю їхніх, здавалося б, непримиренних ворогів – гордих ляхів, та ще й розбавилася кров'ю холодних німців. Чого в цій суміші більше... судити було б необачно й навряд чи можливо. Я дуже люблю вітчизну мого батька, Україну, але ця любов не применшує поваги до двох вітчизн батьків моєї матері – Німеччини та Польщі».

Катерина Семенівна, мати Миклухи-Маклая, походить із родини лікаря Семена Федоровича Беккера. Він був одружений з польською дворянкою Лідією Шатковською. Тут проглядає іронія долі щодо сюжету з гоголівського «Тараса Бульби»... Се-

мен Беккер, він же Фрідріх фон Беккер, був німцем. До Росії приїхав 1812 року боротися проти ненависного йому Наполеона. Дивовижно, але Шатковські походили від Міцкевичів, а Беккери – від Гете. Томики обох геніальних поетів – польського та німецького – Микола Миклухо-Маклай завжди возив із собою.

Рідний дядько Миколи Миколайовича Миклухи-Маклая Григорій Ілліч (старший батьків брат) товаришував із письменником Миколою Васильовичем Гоголем під час навчання в Гімназії вищих наук князя Безбородька. Гоголь зацікавився родинними переказами Миклух. Їхній предок Охрім Макуха був курінним отаманом у Війську Запорозькому. Разом з Охримом за визволення України з-під польської шляхти воювали три його сини: Омелько, Назар і Хома. Та Назар закохався у шляхетну панночку й перейшов на бік поляків. Сховався в обложеної запорожцями фортеці. Зганьблені брати Омелько й Хома вирішили викрасти брата-зрадника, аби судити його козацьким судом. Украсти – украли, але під час відходу з фортеці натрапили на охорону. Омелькові з бранцем удалося втекти. А Хома в нерівному бою з польською вартою загинув. Курінний отаман Охрім власноруч стратив сина-зрадника.

Чи не нагадає це вам славнозвісну історію «Тараса Бульби»? Гоголь почув цю розповідь від Маклая й поклав її в основу роману. Отаман Охрім – предок Миклухи-Маклая – прямий прототип головного героя.

Непересічною особою був і правнук Охріма козак Степан Макуха, прадід Миколи Миклухи-Маклая, на прізвисько

Махлай. Це слово означає «капловухий», «недотепа». Козаки на прізвиська не скупилися. Під час російсько-турецької війни 1722 року під містом Очаків Степан Махлай, який командував кінною сотнею, відзначився. За військову кмітливість і героїстство йому присвоїли чин хорунжого та жалували дворянство. Степана викликали в Петербург. Сама Катерина II особисто піднесла козакові Махлаєві Дворянську грамоту й повісила на шию стрічку з бойовим орденом Володимира I ступеня. Та козак лишився козаком. Поруч із прізвиськом на казенних паперах за звичаєм запорожців мусив писати прізвисько «Махлай». Кому ж хочеться називати себе лопухом-недотепою? І козак сфабрикував із простецького «Макуха» чудернацьке «Миклухо-Маклай». Після смерті батька Микола Миколайович знайшов документ про дворянську приналежність їхнього роду з подвійним прізвиськом Миклухо-Маклай і навіть фамільним гербом. На ньому зображений козак із піднятою шаблею на тлі фортечної брами.

Маклая багато хто хотів мати за свого, бо він усюди, крім Антарктиди, бував. Скрізь лишив свій сильний слід. Така могутня постать на лану науки! Саме прізвисько «Миклуха», звичайно, було козацьким ім'ям – Микола. Батько Миколи Миклухи-Маклая теж був Миколою. Походив Микола Ілліч із Стародубського повіту на Чернігівщині. Із книги-розвідки Олександра Іванченка «Дорогами Маклая» видно, що рідня Маклаїв була патріотично українською. Батько працював на будівництві Петербурзької залізничної станції. Це не завадило йому культивувати в сім'ї творчість Тараса Шевченка. Микола Ілліч читав у рукописах Шевченкові поеми «Гайдамаки», «Катерина», «Кавказ». Він навіть клопотався про звільнення опального Кобзаря із заслання. Відомо, що допомагав Шевченкові грошима: вислав на заслання 150 карбованців. За це інженера-капітана Миколу Ілліча Миклуху-Маклая в 1856 році звільнили з роботи й хотіли навіть судити, але тяжка хвороба (сухоти) врятувала його від суду.

З архівних матеріалів сестри Миколи Миколайовича Ольги видно, що її брат-науковець любив Україну, їздив до матері й рідні, надсилав листи. А ще писав статті в оборону прав України. Автор вислав їх до Росії, але вони там були знищені, як припускають дослідники. Бо він критикував царську політику щодо України. Видатний філософ, антрополог, етнограф, анатом, біолог, географ, письменник і художник пишався своєю Батьківщиною. Про неї йому нагадувала краса новогвінейської природи, її пейзажі, солов'їні ночі. Він хотів, аби українські по-

ліщуки оселилися колонією в земному раю, що він відкрив і полюбив, тож писав до російського царя про дозвіл на переселення. Але його не підтримали ще й висміяли.

Маклай покинув світ на 42-му році життя. Його дружина Маргарита Робертсон, донька австралійського прем'єр-міністра, жила якийсь час у родинному гнізді Маклаїв у Малині. Вона передала низку цінних експонатів українському вченому, досліднику козаччини Дмитру Яворницькому, з яким Микола Миклуха-Маклай зустрічався 1887 року.

Микола Миклухо-Маклай

Великий учений залишив світові 160 праць. Він довів, що папуаси в розумовому і моральному рівні перебувають не нижче, ніж європейці. В отакому людинолюбстві він духовно близький Миколі Гоголю. Живучи серед аборигенів, Миклухо-Маклай зібрав докази і переконав світ, що тубільці сердечні й добрі; що люди всі в Божій опіці: багаті та вчені, убогі й неграмотні. А людожерство? Та хіба воно не триває в не менш жакливому переносному значенні в «цивілізованому» світі? Письменник Олександр Іванченко багато років досліджував шляхи мандрівника. У книжці «Дорогами Маклая» докладно розповів, як шанували папуаси українця і який величезний вплив він мав на них. Миклуха разом із тубільцями назвав тутешню річку Гоголем. Понад 70 слов'ян-

ських найменувань налічується в Новій Гвінеї уже в теперішні часи.

Є й інша версія походження Тараса Бульби. Докторка філологічних наук, професорка Ірина Фаріон у програмі «Велич особистості» називає Миколу Гоголя гріховним дитям української зради. Чому? За її розвідками, предок письменника Остап Гоголь, будучи гетьманом Правобережної України, втавав між українською центральною і польською залежністю і врешті-решт пристав до польської позиції. Один із синів Остапа Прокіп став прообразом зрадника Андрія.

Ірина Фаріон має рацію. Російськомовний Микола Гоголь в одному з покаючих листів щиро заздрить Тарасові Шевченку, котрий «взяв мелодію мови свого народу і роздавав її усім, хто того прагнув». «Ідучи Невським проспектом, – пише Гоголь про Тараса, – він бачив свою дорогу...»

Сьогодні маємо два варіанти повісті «Тарас Бульба»: московсько-угодовський, що нам його нав'язували ще в шкільні роки, і первісний, перекладений українською мовою Василем Шклярем.

Надія ОНИЩЕНКО

Засновник – Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Реєстраційне свідоцтво
№ 352-24ПР, серія ЧГ,
від 6 березня 2007 року
Р/р 31253365108946 НДУ ім. М. Гоголя
код 02125668 ДКСУ м. Київ
МФО 820172

(благодійний внесок на розвиток Центру гуманітарної співпраці з українською діаспорою)

Склад редакції:

Онищенко Н. П., редакторка,
Бойко О. Д., докт. політ. наук, проф.,
Мельничук О. В., докт. фіз.-мат. наук, проф.,
Астаф'єв О. Г., докт. філол. наук, проф.,
Михед П. В., докт. філол. наук, проф.,
Самойленко Г. В., докт. філол. наук, проф.
Макет, верстка та коректура – Бобрик Д. М.

Адреса редакції:

Центр гуманітарної співпраці
з українською діаспорою, кімната 210
вул. Графська, 2,
м. Ніжин, 16602, Україна
Тел./факс: (04631) 7-19-59
E-mail: ukr_diaspora@ukr.net,
diaspora@ndu.edu.ua

<http://www.ndu.edu.ua/index.php/ua/tsentr-gumanitarnoji-spiivpratsi-z-ukrajinskoyu-diasporoyu/vidannya-ukrajinskij-dim>